Konstitutionsutskottets betänkande 1987/88:21

om vissa TV- och radiofrågor

KU
1987/88:21

Sammanfattning

I betänkandet behandlas dels en motion från den allmänna motionstiden 1986 rörande möjlighet att i efterhand ta del av Sveriges Radios program, dels ett antal motioner från den allmänna motionstiden 1987 rörande vissa andra TV- och radiofrågor.

De upptagna frågorna gäller:

1. Möjlighet att i efterhand ta del av Sveriges Radios program
2. Förstärkt kabellagstiftning
3. Avgifter för kabelsändningar
4. Kontroll av utbyggnaden av kabel-TV
5. Etableringsrätt för radio- och TV-sändningar, reklamfinansiering m. m.
6. Etersänd lokal-TV

Utskottet föreslår att motionen rörande möjlighet att i efterhand ta del av Sveriges Radios program förklaras besvarad med utskottets yttrande. Övriga motioner avstyrks.

Motionerna

I *motion 1985/86:K403* av Daniel Tarschys (fp) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om behovet av garantier för att göra program sända av Sveriges Radio tillgängliga i efterhand.

I *motion 1986/87:K405* av Margareta Persson m. fl. (s) yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag till förstärkt kabellagstiftning så att kabelnämnden skall kunna ge tillstånd enbart för vissa satellitsändningar,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag till skärpt kabellagstiftning så att tillfälligt sändningsstopp skall kunna meddelas för program som sänt grovt våld, porr eller rashets utan att det hänt vid "upprepade tillfällen",

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag till skärpt lagstiftning så att kabelnämnden också får bedöma lämpligheten hos ett sändarföretag,

4. att riksdagen hos regeringen begär att en omedelbar översyn görs om lokala program skall få sända propaganda eller eftersträva opartiskhet.

1 *Riksdagen 1987/88. 4 saml. Nr 21*

I *motion 1986/87:K407* av Alf Svensson (c) yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag till fri etableringsrätt av TV-sändningar i folkrörelseregi i enlighet med det som anförts i motionen.

I *motion 1986/87:K415* av Hans Pettersson i Helsingborg och Bengt Silfverstrand (båda s) yrkas att riksdagen hos regeringen begär en snabbutredning om avgiftsuttag via kabelnämnden från programbolagen.

I *motion 1986/87:K417* av Olof Johansson m. fl. (c) yrkas med hänvisning till vad som anförts i motion 1986/87:Kr236

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag som möjliggör viss kompletterande finansiering av SR-koncernen genom att en av de två TV-kanalerna upplåts för reklam på de grunder som anges i motionen,

2. att riksdagen hos regeringen begär utredning och förslag rörande ett regelverk som kan reglera en fristående TV-verksamhet enligt de grunder som anges i motionen.

I *motion 1986/87:K418* av Margit Gennser m. fl. (m) yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om en fristående, reklamfinansierad skånsk TV-kanal i enlighet med de synpunkter och krav som framlagts i motionen.

I *motion 1986/87:K419* av Lars Werner m. fl. (vpk) yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär en granskning av möjligheterna till etersänd lokal-TV,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om inrättandet av ett medieråd för att stärka det demokratiska inflytandet över medieutvecklingen,

3. att riksdagen hos regeringen begär en snabbutredning om uttagandet av nätavgift i Sverige för reklamfinansierade satellit-TV-bolag.

I *motion 1986/87:K420* av Hans Pettersson i Helsingborg och Bengt Silfverstrand (båda s) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs angående kontroll av kabel-TV-utbyggnaden.

I *motion 1986/87:K432* av Ulf Adelsohn m. fl. (m) yrkas med hänvisning till vad som anförts i motion 1986/87:A463 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen beträffande en ny inriktning av mediapolitiken.

I *motion 1986/87:K433* av Ingrid Sundberg m. fl. (m) yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagändring syftande till etableringsfrihet på medieområdet,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagändringar syftande till att reklam och sponsring som finansieringskälla blir tillåten inom medieområdet i den omfattning som anges i motionen,

3. att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till sådana lagändringar att en fristående reklamfinansierad TV-kanal kan skapas.

I *motion 1986/87:K815* av Bengt Westerberg m. fl. (fp) yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en reklamfinansierad tredje TV-kanal utanför Sveriges Radio,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om etersänd lokal-TV.

Yttranden

Lagutskottet har yttrat sig över motion 1985/86:K403 (*bilaga. 1*). Kulturutskottet har yttrat sig över övriga motioner (*bilaga 2*).

Möjlighet att i efterhand ta del av Sveriges Radios program

Motionen

I motion 1985/86:K403 (fp) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om behovet av garantier för att göra program sända av Sveriges Radio tillgängliga i efterhand. Motionären erinrar om att det genom ordningen med s. k. pliktexemplar av tryckta skrifter blivit möjligt att i efterhand ta del av vad som utgivits i tryck. När det gäller radio- och TV-program finns regler om att kopior av programmet skall levereras till arkivet för ljud och bild. Dessa leveranser är emellertid ofta fördröjda varför den som vill ta del av ett nyligen sänt program måste vända sig till Sveriges Radio. Enligt motionären vägrar Sveriges Radio ofta att lämna ut programmet. I några uppmärksammade fall har också riksdagsutskott vägrats rätten att få del av sända program. Motionären hävdar att vad som sänts ut av Sveriges Radio bör hållas allmänt tillgängligt. Bl. a. måste den som vill bemöta påståenden som framförts vid radio eller TV ges möjlighet att se eller höra det sända programmet eller ta del av en utskrift. Motionären anser att frågan kan lösas antingen genom att i avtalet mellan staten och Sveriges Radio förs in en bestämmelse om att offentliggjorda program skall hållas tillgängliga eller genom att särskilda lagregler införs.

Gällande regler

Enligt 10 § radioansvarighetslagen (1966:75) meddelar regeringen bestämmelser om skyldighet för programföretaget att vidta åtgärder för att säkerställa framtida bevisning om innehållet i radioprogram och fastställer villkoren för att enskilda skall få ta del av sådan bevisning. Närmare bestämmelser på detta område har meddelats av regeringen i förordningen (1967:226) om tillämpning av radioansvarighetslagen.

En utförlig redogörelse för de upphovsrättsliga reglerna ges i lagutskottets yttrande.

Frågans tidigare behandling

I motion (fp) till 1973 års riksdag begärdes att Sveriges Radio skulle åläggas att mot avgift tillhandahålla allmänheten utskrifter av radio- och TV-

program. Utskottet (KU 1973:46) föreslog att riksdagen begärde en utredning i frågan. Riksdagen följde förslaget. I juli 1976 överlämnade regeringen riksdagens skrivelse i detta ärende till den pågående radioutredningen. Något förslag i frågan lämnade utredningen aldrig.

I motion 1981/82:176 (c) hemställdes att riksdagen skulle besluta om att hos regeringen begära en utredning om översyn av de regler som gäller för allmänhetens rätt att ta del av program som sänds i TV och radio.

Utskottet (KU 1982/83:11) uttalade som sin mening att hela frågan om rätten att få utskrifter av program i radio och TV skyndsamt borde ses över. Målsättningen borde därvid vara att allmänheten skulle få ökad tillgång till programutskrifter, särskilt av sådana program som rörde samhällsfrågor. I översynen borde särskilt uppmärksammas de principiella skäl som Sveriges Radio-bolagen åberopade som hinder mot utlämnande. Men även andra hinder av t. ex. upphovsrättslig art skulle beaktas.

I översynen borde övervägas de lösningar av de praktiska problem som en vidgning av denna rätt skulle få för Sveriges Radio-bolagens del. I utredningsarbetet borde Sveriges Radio-koncernen medverka. Vad utskottet anfört borde med bifall till motion 1981/82:176 ges regeringen till känna. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets förslag.

Frågan om rätten att i efterhand få ta del av program behandlades av massmediekommittén. I dess betänkande SOU 1984:65 anges att man vid överläggningar med företrädare för Sveriges Radio informerats om att man inom koncernen hade för avsikt att snarast utforma nya och mer generösa regler beträffande tillhandahållandet av programutskrifter och programkopior. Massmediekommittén förutsatte att nya principer med en för alla parter tillfredsställande ordning skulle komma att tillämpas redan under hösten 1984.

Enligt en av högsta domstolen år 1984 (NJA 1984 s. 304) meddelad dom är emellertid reglerna om att enstaka exemplar av upphovsrättsskyddade verk får framställas för enskilt bruk inte tillämpliga när Sveriges Radio på beställning av utomstående gör kopior av bevarade program. Någon förändring av Sveriges Radios regler kom därför aldrig till stånd.

Yttrande från lagutskottet

Lagutskottet säger i sitt yttrande (bilaga 1) att sett utifrån lagutskottets beredningsområde det med fog kan ifrågasättas huruvida genom en lagändring upphovsmännens ensamrätt bör inskränkas till förmån för intresset av att allmänheten i efterhand skall kunna få kopior av radio- och TV-program.

Lagutskottets uppfattning är att någon ändring i upphovsrättslagen inte bör genomföras i syfte att ge allmänheten en generell och ovillkorlig rätt att få kopior av radio- och TV-program. Detta utesluter emellertid inte att det beträffande vissa typer av program såsom olika debattprogram i samhällsfrågor kan vara befogat och med hänsyn till våra internationella förpliktelser också möjligt att inskränka upphovsmännens ensamrätt av hänsyn till allmänhetens intresse.

Lagutskottet uppger att frågan om de upphovsrättsliga hindren för

närvarande övervägs av upphovsrättsutredningen. I avvaktan på utredningens ställningstagande bör enligt utskottets mening riksdagen inte göra något uttalande i saken. Lagutskottet förordar därför att motionen avstyrks.

Utskottets bedömning

Utskottet anser det angeläget att frågan om rätt att i efterhand ta del av Sveriges Radios program får en snar lösning. Ett förslag till lösning, med beaktande av de upphovsrättsliga problemen, är enligt vad utskottet inhämtat att vänta inom kort från upphovsrättsutredningen. Utskottet delar lagutskottets uppfattning att riksdagen i avvaktan på detta förslag inte bör göra något uttalande. Motionen får därmed anses vara besvarad.

Förstärkt kabellagstiftning

Motionen

I motion 1986/87:K405 (s) behandlas de negativa effekterna på ungdomen av den snabba utbyggnad av kabelnätet som skett sedan den 1 juni 1986, då det blev tillåtet att sända satellitsändningar vidare genom kabel. Motionärerna pekar på undersökningar som gjorts i de områden som bedrivit kabel-TV på försök. Dessa visar att barnen ökar sitt TV-tittande och att de till större delen ägnar sin tittartid åt de utländska kabelprogrammen. Motionärerna framhåller bl. a. att programmen ger små "snuttbilder" av tillvaron. De innehåller ofta mycket våld och kroppsfixering på gränsen till pornografi. En del filmer är av god kvalitet medan andra är rena porr- eller våldsfilmer.

Den svenska kabel-TV-lagstiftningen är enligt motionärerna alltför liberal. De anser att den måste skärpas så att kabelnämnden får pröva lämpligheten hos den som vill vidaresända och att det blir möjligt att ge tillstånd till vilka program som får sändas. Vidare anser motionärerna att lagen måste skärpas så att det snabbt blir möjligt att interimistiskt stoppa vissa kanaler om olämpliga program sänts även om detta skett endast vid enstaka tillfällen. I motionen yrkas också att riksdagen skall begära en omedelbar översyn av frågan huruvida man i lokala program skall få sända propaganda eller bör eftersträva opartiskhet.

Gällande regler

Kabel-TV-verksamheten regleras i första hand i lagen (1985:677) om lokala kabelsändningar (ändrad senast 1986:1216), som gäller fr. o. m. den 1 januari 1986. Lagen bygger på ett koncessionssystem, där en särskild kabelnämnd är tillståndsgivare. Tillstånd får avse satellitsändningar och egensändningar. Nätinnehavare och lokala kabelsändarföretag kan få tillstånd till satellitsändningar. Däremot kan endast de senare få tillstånd till egensändningar.

Kabelnämnden får i vissa fall återkalla sändningstillstånd eller förbjuda vidaresändning av en programkanal. Bl. a. får fortsatt vidaresändning av en programkanal från satellit förbjudas för en tid av högst ett år om det i programkanalen under en längre tid och i betydande omfattning har

förekommit sådan kommersiell reklam som måste anses riktad särskilt till svenska konsumenter. Ett förbud får dock meddelas endast om det med hänsyn till sändningarnas art och programkanalens karaktär och inriktning bedöms att ett förbud för programkanalerna är godtagbart från yttrandefrihets- och informationssynpunkt.

I lagen (1985:1057) om ansvarighet för lokala kabelsändningar finns ytterligare bestämmelser om inskränkningar i rätten att sända enligt lagen om sådana sändningar. I ansvarighetslagen stadgas att fortsatt vidaresändning får förbjudas om det i programkanalen vid upprepade tillfällen har förekommit program som har innehållit rörliga bilder med skildringar av sexuellt våld eller tvång eller med närgångna eller utdragna skildringar av grovt våld mot människor eller djur, samt sändningarna inte har varit försvarliga med hänsyn till syftet och sammanhanget samt omständigheterna i övrigt. Ett förbud kan också meddelas om satellitkanalen har varit ensidigt inriktad på sändningar av pornografiska bilder eller våldsskildringar i bild. Frågan om förbud enligt ansvarighetslagen prövas i domstol under medverkan av jury och på talan av justitiekanslern.

Yttrande av kulturutskottet

Kulturutskottet delar motionärernas uppfattning så till vida att det är angeläget att liksom då det gäller videoutbudet motverka sändningar som kan ha skadlig inverkan på tittarna. Detta gäller inte minst sådana skildringar som innehåller våldsinslag bestående i sexuella övergrepp och sadism mot barn och vuxna.

Kulturutskottet erinrar om att konstitutionsutskottet vid behandlingen av proposition 1984/85:199 om radio- och TV-sändningar i kabelnät gjort ett uttalande av innehåll att i avvaktan på ett mera definitivt ställningstagande till de förslag som förts fram av yttrandefrihetsutredningen lagregler rörande denna verksamhet är att se som en tillfällig lösning av det föreliggande behovet att reglera verksamheten. Kulturutskottet behandlar ingående de enskilda yrkandena i motionen och kommer till resultatet att det inte är motiverat att förorda ändringar i kabellagstiftningen.

Utskottets bedömning

Som påpekas i yttrandet från kulturutskottet har utskottet tidigare uttalat att reglerna på detta område får ses som en tillfällig lösning i avvaktan på att beredningen av yttrandefrihetsutredningens förslag skall avslutas. Lagstiftningen om kabel-TV har varit i kraft under kort tid. Enighet rådde i utskottet om dess utformning i de delar som berörs i motionen. Utskottet finner det därför inte befogat att nu ta upp frågan om förändring av lagstiftningen i enlighet med motionärernas förslag. Med hänvisning härtill avstyrks motionen.

Avgifter för kabelsändningar

Motionerna

I motion 1986/87:K415 (s) begärs snabbutredning om avgiftsuttag – lika för landets samtliga nätägare – från de programbolag som sänder satellitprogram vilka vidaresänds via kabel. Intäkterna från avgiftsuttaget skulle användas för att motverka negativa effekter av medieutvecklingen genom stöd till bl. a. lokal medieproduktion. Ett yrkande i motion 1986/87:K419 (vpk) har ett likartat innehåll (yrkande 3). I denna motion anges att en nätavgift skall tas ut av reklamfinansierade satellit-TV-bolag.

Gällande regler

Enligt lag om avgifter i ärenden om lokala kabelsändningar (1985:1061) skall den som fått tillstånd till satellitsändningar erlägga en avgift om 10 kr. per halvår för varje bostad som kan nås av sändningarna.

Yttrande från kulturutskottet

Kulturutskottet anför att den avgift som nu tas ut täcker kabelnämndens förvaltningskostnader samt visst stöd till lokal programverksamhet. Vidare hänvisar kulturutskottet till att man inom utbildningsdepartementet bereder ett förslag om avgift för visning av spelfilmer i kabelnät samt att reklamskatteutredningen har i uppdrag att behandla frågan om reklamskatt för bl. a. satellitförmedlad TV-reklam. Kulturutskottet anser att motionsyrkandena bör avstyrkas.

Särskilt yttrande har avgivits av vpk-ledamoten.

Utskottets bedömning

Utskottet anser att med tanke på att avgiften för kabelnäten så nyligen fastlagts och med beaktande av vad kulturutskottet anfört det inte föreligger något behov av en snabbutredning av frågan om nätavgifter. Motionerna 1986/87:K415 och 1986/87:K419 (yrkande 3) avstyrks.

Kontroll av utbyggnaden av kabel-TV

Motionerna

I motion 1986/87:K420 (s) framhålls att sociala och regionalpolitiska hänsyn bör vara vägledande för all vidare utbyggnad av kabelnät, att kommunernas ställning måste stärkas i förhållande till nätägare och andra intressenter samt att brukarna bör få ett vidgat inflytande även då det gäller valet av programkanaler för de enskilda kabelnäten. I motion 1986/87:K419 (vpk) anförs likartade synpunkter (yrkande 2). Det förordas i denna motion att ett särskilt medieråd inrättas med bl. a. uppgiften att ta fram beslutsunderlag om den pågående medieutvecklingen och att ge riktlinjer och rekommendationer till bl. a. televerket inför fortsatta satsningar på området.

På hemställan av trafikutskottet avslog riksdagen förra året en motion av i huvudsak samma innehåll som motion K419 i här aktuell del. Trafikutskottet (TU 1985/86:16 s. 14–15) framhöll att de kultur-, medie- och telepolitiska aspekter på kabel-TV som motionärerna aktualiserat behandlats mycket utförligt under tillkomsten av lagstiftningen om lokala kabelsändningar. Med hänsyn härtill och till att lagstiftningen inte varit i kraft längre än sedan den 1 januari 1986 och till att kabel-TV är en ny verksamhet vars utveckling är svår att förutse, syntes enligt trafikutskottet någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionen inte böra komma i fråga. Utskottet förutsatte dock att regeringen följer utvecklingen på området och återkommer till riksdagen, om så blir erforderligt.

Regeringen har därefter, nämligen i den under våren 1987 behandlade forskningspropositionen 1986/87:80 (bil. 6 s. 157–160), hemställt att riksdagen skall godkänna vad som förordats om en särskild forskningsresurs med massmediepolitisk inriktning. På hemställan av kulturutskottet har riksdagen bifallit förslagen (KrU 1986/87:16). Kulturministern anser att det finns behov av att systematiskt samla in och ställa samman uppgifter om den aktuella utvecklingen inom ljud- och bildområdet. En sådan verksamhet bör kunna utgöra en basresurs för den forskning som pågår inom massmedieområdet och fungera som en källa för fortlöpande information för dem som har behov av att följa med i händelseförloppet. En särskild utredning kommer att få i uppdrag att förbereda inrättandet av denna forskningsresurs. I propositionen preciseras närmare inriktningen av utredningsarbetet.

Yttrande från kulturutskottet

Kulturutskottet hänvisar bl. a. till att bostadsutskottet behandlat frågan om hyresgästernas rätt att slippa anslutning till kabel-TV-nät (BoU 1986/87:14). Kulturutskottet vill då det gäller brukarinflytandet på programsidan peka på att det i många tillståndsområden bildas programkommittéer som förhandlar med nätinnehavare om val av programkanaler för resp. nät. Vidare påpekar man att frågan om kommunernas inflytande över kabel-TV-utbyggnaden aktualiserats hos regeringen genom en skrivelse från Kommunförbundet. I en annan skrivelse, ställd till utbildningsdepartementet, tar Kommunförbundet upp frågan om etersänd lokal-TV.

Kulturutskottet anser mot bakgrund av den redovisning som man lämnat och med beaktande av kabel-TV-lagstiftningens provisoriska karaktär att det inte är erforderligt med någon riksdagens åtgärd med anledning av motionsyrkandena.

Särskilda yttranden har avgivits dels av fp- och m-ledamöterna, dels av vpk-ledamoten.

Utskottets bedömning

Utskottet delar den uppfattning som framförs av kulturutskottet. Med hänvisning härtill avstyrks motionerna 1986/87:K419 (yrkande 2) och 1986/87:K420.

Etableringsrätt för radio- och TV-sändningar, reklamfinansiering m. m.

Motionerna

I motion 1986/87:K407 (c) påpekas att det inom etermedia, förutom när det gäller närradio i folkrörelseregi, råder en monopolsituation. Motionären erinrar om den nya internationella situationen på medieområdet till följd av den nya satellittekniken. Denna, och det faktum att monopolet innebär en begränsning av opionsspektrat gör det, enligt motionären, angeläget att få till stånd en nyordning. TV-monopolet bör brytas, nuvarande TV-kanaler bör fortsätta som reklamfria kanaler, finansierade med licenser och statsbidrag. Därutöver föreslår motionären att det skall bli fri etableringsrätt för icke-kommersiella folkrörelser, enligt de principer som nu gäller för närradion.

I motion 1986/87:K417 (c) yrkande 1 hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag som möjliggör en kompletterad finansiering av SR-koncernen genom att en av TV-kanalerna upplåts för reklam. Reklamen skulle enligt motionärerna ligga i särskilda block så att de inte påverkar programmen.

I motion 1986/87:K432 (m) framhåller motionärerna att införandet av en fri radio och TV skulle göra Stockholm till Nordens mediacentrum. Ett bibehållande av monopolet hindrar enligt motionärernas mening många företag att ta del av den snabba tekniska utvecklingen på mediaområdet. Motionärerna anser att en fri radio och TV skulle stärka såväl opinionsbildningen som kulturlivet.

Även i motion 1986/87:K433 (m) förordas en fri etableringsrätt på radio och TV-området. Enligt motionärerna finns inte längre förutsättningarna för att vi i vårt land skall acceptera Sveriges Radio som ett monopolföretag. Yttrandefriheten är enligt motionärerna ett skäl att inte begränsa informationsfriheten, dvs. varje medborgares rätt att avgöra vilket budskap hon eller han vill ta del av. Motionärerna anser att riksdagen klart bör uttala nödvändigheten av att utforma en ny lagstiftning som ger utrymme för etableringsfrihet och som ger nya bolag möjlighet att finansiera sin verksamhet med reklamintäkter.

Ett rikstäckande TV 3-nät bör enligt motion 1986/87:K815 (fp) yrkande 1 vara reklamfinansierat. Motionärerna föreslår att regeringen inbjuder intressenter att söka tillstånd att bedriva en kombination av riks- och regionsändningar över TV 3-nätet. Av ansökan skall framgå hur snabbt sändarnätet avses byggas ut, hur de regionala sändningarna skall genomföras samt hur stor del av produktionen som inledningsvis skall bestå av program producerade i de nordiska länderna och hur den andelen tänks öka över tid. De ansökande företagen eller konsortierna skall enligt motionärernas mening också redovisa sina möjligheter att satsa erforderligt kapital för att driva verksamheten tills den blir självförsörjande.

Frågans tidigare behandling

Riksdagen behandlade våren 1986 i samband med ställningstaganden till Sveriges Radios verksamhet för innevarande avtalsperiod frågor av angivet slag. Därvid hänvisades bl. a. till uttalanden i propositionen i ämnet av innehåll att den nya mediesituationen inte innebär att public service-idén och det allmänna ansvar som följer med denna har spelat ut sin roll, att det råder en bred enighet om att det även i framtiden skall finnas en stark public service-organisation och att det i den nya mediesituationen behövs en garant för en programverksamhet som står i allmänhetens tjänst. I sitt av riksdagen godkända betänkande i ämnet (KrU 1985/86:21 s. 15) hänvisade kulturutskottet till yttrande av konstitutionsutskottet, vari framhölls att förslag beträffande yttrandefrihetsfrågorna var att vänta och att vid tidpunkten för konstitutionsutskottets bedömning TV-reklameffektutredningens betänkande väntades inom kort. De då aktuella motionerna avstyrktes under hänvisning till de synpunkter som redovisats av konstitutionsutskottet.

Kulturutskottets yttrande

Kulturutskottet anser att förutsättning för riksdagen att pröva frågan om grundlagsreglering beträffande etableringsrätten på radio- och TV-området för närvarande inte föreligger. Kulturutskottet anser det inte heller motiverat att föreslå att inhemsk TV-reklam skall vara tillåten. Detta ställningstagande leder också till slutsatsen att det inte finns förutsättningar för att med den resursknapphet som råder i fråga om TV-frekvenser tillåta en tredje etersänd TV-kanal.

Avvikande mening har anmälts av fp- och m-ledamöterna som förordar att en fristående, reklamfinansierad TV-kanal inrättas.

Avvikande mening har också anmälts av c-ledamöterna som föreslår bifall till motion 1986/87:K417 yrkande 1 om kompletterad finansiering av Sveriges Radio genom att en av dess två kanaler upplåts för reklam.

Utskottets bedömning

Utskottet har flera gånger tidigare haft att ta ställning till yrkanden om förändring av den ordning som gäller för etablering på medieområdet. Senast skedde detta vid förra riksmötet, då utskottet med hänvisning till den väntade propositionen om förstärkt grundlagsskydd för yttrandefriheten avstyrkte motioner som innehöll sådana yrkanden. I likhet med kulturutskottet finner utskottet att förutsättningarna inte föreligger för att nu pröva frågan om grundlagsreglering av etableringsrätten på radio- och TV-området. Utskottet finner det heller inte motiverat att föreslå att inhemsk TV-reklam skall vara tillåten. Utskottet avstyrker motionerna 1986/87:K407, K417 (yrkande 1), K432, K433 och K815 (yrkande 1).

Motionerna

I motion 1986/87:K417 (c) yrkande 2 föreslås att de nya frekvenserna för TV-sändningar som Sveriges Radio tilldelats skall upplåtas för TV-verksamhet med regionala och lokala sändningar.

I motion 1986/87:K418 (m) påpekas att en reklamfinansierad andra dansk TV-kanal startar redan nästa år. Södra Sverige kommer utan problem att kunna ta del av den nya TV-kanalen. Motionären anser att obalansen mellan danskt och svenskt, när det gäller reklam-TV, skapar en rad nya problem för skånska företag, inte minst för företag inom reklambranschen. I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om en fristående reklamfinansierad skånsk TV-kanal.

I motion 1986/87:K419 (vpk) yrkande 1 framhålls att kostnaderna för kabel-TV är alltför stora för att lokal TV-produktion i större skala skall komma till stånd. Motionärerna föreslår därför att riksdagen hos regeringen begär granskning av möjligheterna till etersänd lokal-TV.

I motion 1986/87:K815 (fp) påpekas att kostnaden för lokal-TV varierar kraftigt, beroende på vilken teknik som används. Enligt motionärernas uppfattning bör lokalt förankrade företag få tillstånd att bedriva lokal programverksamhet över etern.

Yttrande från kulturutskottet

Kulturutskottet har inhämtat att man inom regeringskansliet för närvarande studerar olika frågor på området. Med hänvisning härtill anser utskottet att motionerna inte påkallar någon riksdagens åtgärd.

Avvikande mening har anmälts av c-ledamöterna. De menar att det är angeläget att regeringen lägger fram förslag till en fristående TV-verksamhet enligt de grunder som anges i motion 1986/87:Kr236.

Utskottets bedömning

Utskottet avstyrker, med hänvisning till vad kulturutskottet anfört om det utredningsarbete som pågår inom regeringskansliet, motionerna 1986/87:K417 (yrkande 2), K418, K419 (yrkande 1) och K815 (yrkande 2).

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *rätten att i efterhand ta del av Sveriges Radios program*
att riksdagen förklarar motion 1985/86:K403 besvarad med vad utskottet anfört,

2. beträffande *förstärkt kabellagstiftning*
att riksdagen avslår motion 1986/87:K405,

3. beträffande *avgifter för kabelsändning*
att riksdagen avslår motionerna 1986/87:K415 och 1986/87:K419 yrkande 3,

4. beträffande *kontroll av utbyggnaden av kabel-TV*
att riksdagen avslår motionerna 1986/87:K419 yrkande 2 och 1986/87:K420,

5. beträffande *etableringsrätt för radio- och TV-sändningar, reklamfinansiering m. m.*
att riksdagen avslår motionerna 1986/87:K407, 1986/87:K417 yrkande 1, 1986/87:K432, 1986/87:K433 samt 1986/87:K815 yrkande 1,

6. beträffande *etersänd lokal-TV*
att riksdagen avslår motionerna 1986/87:K417 yrkande 2, 1986/87:K418, 1986/87:K419 yrkande 1 samt 1986/87:K815 yrkande 2.

Stockholm den 3 december 1987

På konstitutionsutskottets vägnar

Olle Svensson

Närvarande: Olle Svensson (s), Anders Björck (m), Wivi-Anne Cederqvist* (s), Kurt Ove Johansson (s), Sture Thun (s), Hans Nyhage (m), Sören Lekberg (s), Börje Stensson (fp), Elisabeth Fleetwood (m), Torgny Larsson (s), Bengt Kindbom (c), Ulla Pettersson (s), Ingela Mårtensson* (fp), Karl Boo* (c) och Bo Hammar (vpk).

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservationer

1. Avgifter för kabelsändningar (mom. 3)

Bo Hammar (vpk) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 7 börjar med "Utskottet anser" och slutar med "(yrkande 3) avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det inte är rimligt att reklamfinansierade satellit-TV-bolag kostnadsfritt skall ha tillgång till de svenska kabelnäten. Utskottet anser därför att det föreligger ett behov att snabbutreda frågan om nätavgifter. Utskottet tillstyrker med det sagda motionerna 1986/87:K415 samt 1986/87:K419 (yrkande 3).

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *avgifter för kabelsändning*
att riksdagen bifaller motionerna 1986/87:K415 och 1986/87:K419 yrkande 3,

2. Kontroll av utbyggnaden av kabel-TV (mom. 4)

Bo Hammar (vpk) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 8 börjar med "Utskottet delar" och slutar med "(yrkande 2)" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser det viktigt med ett demokratiskt inflytande över utbyggnaden av kabel-TV. Utskottet tillstyrker det i motion 1986/87:K419 (yrkande 3) framförda förslaget om ett medieråd. Rådets funktion skall vara att ta fram beslutsunderlag om den medieutveckling som pågår och därmed stärka det demokratiska inflytandet över denna utveckling. Vad utskottet sålunda anfört bör enligt utskottets mening ges regeringen till känna med anledning av motion 1986/87:K419 (yrkande 3). Motion 1986/87:K420 får därmed anses vara besvarad.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

> 4. beträffande *kontroll av utbyggnaden av kabel-TV*
> att riksdagen bifaller motion 1986/87:K419 yrkande 2 samt förklarar motion 1986/87:K420 besvarad med vad utskottet anfört,

3. Etableringsrätt för radio- och TV-sändningar, reklamfinansiering m. m. (mom. 5)

Anders Björck (m), Hans Nyhage (m), Börje Stensson (fp), Elisabeth Fleetwood (m) och Ingela Mårtensson (fp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 10 börjar med "Utskottet har" och slutar med "(yrkande 1)" bort ha följande lydelse:

Utvecklingen på TV-området är så snabb att det enligt utskottets mening krävs snara riksdagsbeslut för att hålla takten med denna utveckling. Regeringen har inte angett några riktlinjer på området och därmed kommer viktiga beslut att skjutas på framtiden. Det gäller t. ex. den svenska televisionens förmåga att konkurrera med utländska satellitprogram och tillkomsten av en från Sveriges Radio fristående TV-kanal.

En sådan fristående TV-kanal – TV 3 – bör inrättas. Den bör finansieras med reklamintäkter.

Utländska satellitsändningar når redan Sverige och kommer snart att göra det i väsentligt större utsträckning. Dessa sändningar finansieras så gott som undantagslöst med reklam. Svenska företag bör inte hänvisas till utländska kanaler för att få annonsera sina produkter i TV på den svenska hemmamarknaden.

TV-reklam förekommer nu i så gott som alla europeiska stater. Erfarenheterna från jämförbara länder tyder på att farhågorna för negativa effekter av TV-reklam varit överdrivna. Det tycks snarare vara direktreklamen än dagspressens annonser som påverkas.

Reklamfinansiering av en kanal inom Sveriges Radio vidgar inte yttrandefriheten utan cementerar snarare monopolet.

Ett företag som svarar för en ny TV-kanal bör ha från staten fristående ägare. Ingen delägare får ha ett dominerande inflytande.

Frekvenser för radio- och TV-sändningar är en allmän nyttighet. De bör

därför användas på ett sådant sätt att de i möjligaste mån kommer hela folket till godo. Liksom Sveriges Radio bör därför ett fristående TV-bolag sluta avtal med staten om vissa villkor för verksamheten. Regler som bör gälla för TV 3 – liksom för Sveriges Radio – bör innehålla bl. a. krav på opartiskhet och saklighet, garantier för vidsträckt yttrande- och informationsfrihet samt skyldighet att tillämpa principerna om allas lika värde och den enskildes frihet och värdighet. Frågan om huruvida reglerna överträtts bör prövas av radionämnden. Självfallet kan däremot inte reklamförbudet gälla TV 3.

Den tid som står till buds för reklam bör begränsas. För att förhindra att reklamköpare påverkar programmens utformning bör annonstiden säljas av ett från programbolaget fristående företag som köper tillgänglig annonstid av programföretaget och sedan säljer den till hugade annonsörer. Reklaminslag får sändas bara mellan program och under ett maximalt antal minuter per timme.

Det nya företaget bör ges stor självständighet. Det ligger emellertid i dess eget intresse att se till att TV 3 har ett brett programutbud som riktar sig till många olika intressegrupper.

Vad utskottet sålunda anfört med anledning av motionerna 1986/87:K407, 1986/87:K432, 1986/87:K433 och 1986/87:K815 yrkande 1 bör enligt utskottets mening riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Det ovan sagda innebär att motion 1986/87:K417 yrkande 1 om reklam i en kanal inom Sveriges Radio avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

> 5. beträffande *etableringsrätt för radio- och TV-sändningar, reklamfinansiering m. m.*
> att riksdagen med anledning av motionerna 1986/87:K407, 1986/87:K432, 1986/87:K433 och 1986/87:K815 yrkande 1 samt med avslag på motion 1986/87:K417 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. Etableringsrätt för radio- och TV-sändningar, reklamfinansiering m. m. (mom. 5)

Bengt Kindbom och Karl Boo (båda c) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 10 börjar med "Utskottet har" och slutar med "(yrkande 1)" bort ha följande lydelse:

Sveriges Radio skall vara det företag som svarar för en programverksamhet i allmänhetens tjänst. Denna public service-organisation måste ha goda resurser för att den skall kunna hävda sig i den alltmer hårdnande konkurrensen på TV-området, som är en följd av utbyggnaden av satellitsändningarna. De ökade resurser som televisionen kan tillföras på detta sätt bör i första hand användas till insatser för att värna om det svenska kulturlivet, något som kan ske bl. a. genom att den svenska produktionen ökas. De resurser som kan tillföras TV i vårt land genom att, som utskottet förordar, reklam tillåts måste därför enligt utskottets mening användas för att förstärka radiofonden så att därifrån resurser kan överföras till Sveriges Radio för TV-verksamheten. I sammanhanget måste slås fast dels att endast

den ena av de båda TV-kanalerna skall få användas för reklam, dels att reklamintäkter endast kan bli av kompletterande karaktär; licensfinansiering av den svenska televisionen måste ske även i fortsättningen.

Utskottet anser att riksdagen med bifall till motion 1986/87:K417 yrkande 1 som sin mening bör ge regeringen till känna vad utskottet anfört. Motionerna 1986/87:K407, 1986/87:K432, 1986/87:K433 och 1986/87:K815 yrkande 1 bör avstyrkas i den mån de inte tillgodoses genom utskottets ställningstagande till frågorna om reklam inom Sveriges Radio.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *etableringsrätt för radio- och TV-sändningar, reklamfinansiering m. m.*

att riksdagen med bifall till motion 1986/87:K417 yrkande 1 och med avslag på motionerna 1986/87:K407, 1986/87:K432, 1986/87:K433 samt 1986/87:K815 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. Etersänd lokal-TV (mom. 6)

Bengt Kindbom och Karl Boo (båda c) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 11 börjar med "Utskottet avstyrker" och slutar med "(yrkande 2)" bort ha följande lydelse:

I motion 1986/87:K417 (c) – vari hänvisas till motiveringen i motion 1986/87:Kr236 (c) – framställs ett yrkande som syftar till att fristående lokala och regionala TV-stationer skall kunna etableras på de frekvenser som tilldelats Sverige genom internationella överenskommelser (yrkande 2). Likartade yrkanden framställs i motion 1986/87:K815 (fp) yrkande 2, motion 1986/87:K418 (m) och motion 1986/87:K419 (vpk) yrkande 1.

Utskottet vill framhålla att etersänd lokal-TV skulle ha en mycket väsentlig fördel framför kabel-TV, då det gäller att nå ut med lokalt producerade program, exempelvis av folkrörelserna. Lokal TV når nämligen alla hushåll och därtill utan att dessa behöver skaffa sig ny teknik. Det är därför angeläget att regeringen lägger fram förslag till en fristående TV-verksamhet enligt de grunder som anges i motion 1986/87:Kr236, till vilken motion 1986/87:K417 hänvisar. Vad utskottet sålunda anfört bör enligt utskottets mening riksdagen som sin mening ge regeringen till känna med anledning av de ovan redovisade motionerna.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *etersänd lokal-TV*

att riksdagen med bifall till motion 1986/87:K417 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört samt förklarar motionerna 1986/87:K418, 1986/87:K419 yrkande 1 samt 1986/87:K815 yrkande 2 besvarade med vad utskottet anfört,

Bo Hammar (vpk) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 11 börjar med "Utskottet avstyrker" och slutar med "(yrkande 2)" bort ha följande lydelse:

Kostnaderna för kabel-TV-sändningar är alltför stora för att lokal TV-produktion i större skala skall komma i gång. De lokala sändningarna når heller inte alla hushåll. Om vi skall satsa på lokal TV-produktion bör en sådan av kostnadsskäl och av demokratiska skäl etersändas. Det finns anledning att granska förutsättningarna härför. Utskottet tillstyrker därför det i motion 1986/87:K419 (yrkande 1) framförda yrkandet att riksdagen hos regeringen begär en granskning av möjligheterna till etersänd lokal-TV. Motion 1986/87:K417 (yrkande 2) får därmed anses vara besvarad. Motionerna 1986/87:K815 yrkande 2 och 1986/87:K418 som syftar till etablerandet av helt eller delvis reklamfinansierad etersänd lokal-TV avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *etersänd lokal-TV*

att riksdagen

a) med bifall till motion 1986/87:K419 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

b) förklarar motion 1986/87:K417 yrkande 2 besvarad med vad utskottet anfört,

c) avslår motionerna 1986/87:K418 och 1986/87:K815 yrkande 2.

Lagutskottets yttrande 1987/88:2 y

om skyldighet för Sveriges Radio att tillhandahålla kopior eller utskrifter av sända program

Till konstitutionsutskottet

Konstitutionsutskottet har berett lagutskottet tillfälle att yttra sig över motion 1985/86:K403 av Daniel Tarschys (fp).

I motionen yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om behovet av garantier för att göra program sända av Sveriges Radio tillgängliga i efterhand. Motionären erinrar om att det genom ordningen med s.k. pliktexemplar av tryckta skrifter blivit möjligt att i efterhand ta del av vad som utgivits i tryck. När det gäller radio- och TV-program finns regler om att kopior av programmet skall levereras till arkivet för ljud och bild. Dessa leveranser är emellertid ofta fördröjda varför den som vill ta del av ett nyligen sänt program måste vända sig till Sveriges Radio. Enligt motionären vägrar Sveriges Radio ofta att lämna ut programmet. I några uppmärksammade fall har också riksdagsutskott vägrats rätten att få del av sända program. Motionären hävdar att vad som sänts ut av Sveriges Radio bör hållas allmänt tillgängligt. Bl.a. måste den som vill bemöta påståenden som framförts vid radio eller TV ges möjlighet att se eller höra det sända programmet eller ta del av en utskrift. Motionären anser att frågan kan lösas antingen genom att i avtalet mellan staten och Sveriges Radio förs in en bestämmelse om att offentliggjorda program skall hållas tillgängliga eller genom att särskilda lagregler införs.

Lagutskottet har beslutat avge yttrande och får anföra följande.

Möjligheterna att använda program som sänts i radio och TV för det med motionen avsedda ändamålet är i hög grad beroende av det upphovsrättsliga regelsystemet. Lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk ger den som skapat ett sådant verk dels en rätt att ensam förfoga över verket, dels vissa ideella rättigheter. Upphovsrättslagen ger skydd inte bara åt alster av upphovsmannens andliga skapande verksamhet, s.k. egentlig upphovsrätt, utan även åt vissa närstående rättigheter. Fotografer har rättigheter till sina bilder enligt bestämmelserna i lagen (1960:730) om rätt till fotografisk bild. Dessa regler, som är tillämpliga på bl.a. fotografer som medverkar i TV-sändningar, ansluter nära till upphovsrättslagens regelsystem.

Som reglerna i upphovsrättslagen är utformade torde programutbudet från företagen inom Sveriges Radio-koncernen i allmänhet vara föremål för upphovsrätt. Inte bara teaterföreställningar, nöjesprogram och liknande omfattas av skyddet utan också journalfilmer, reportage och mera kvalifice-

rade intervjuer. Utanför skyddssfären faller egentligen bara enklare nyhetsmeddelanden och framställningar som endast registrerar ett händelseförlopp.

Reglerna i upphovsrättslagen ger den som medverkat vid tillkomsten av ett skyddat program, t.ex. i egenskap av manusförfattare, en rätt att ensam framställa exemplar av verket och att göra verket tillgängligt för allmänheten i ursprungligt eller ändrat skick, bearbetning eller översättning, i annan konstart eller i annan teknik. Varje form som verket framträder i är ett exemplar. En inspelning eller utskrift av ett radioprogram är således ett exemplar.

Rätten att göra verket tillgängligt för allmänheten innefattar dels en rätt att framföra verket offentligt (framföranderätten), dels en s.k. exemplarrätt. Exemplarrätten är en rätt att förfoga över redan färdiga exemplar genom att sprida dem till allmänheten, dvs. till någon som inte tillhör den närmaste familje- eller vänkretsen, eller att visa dem offentligt. En viktig inskränkning finns dock i exemplarrätten. Sedan ett litterärt eller musikaliskt verk givits ut får exemplar som omfattas av utgivningen spridas vidare och visas offentligt. Genom detta undantag kan exempelvis tryckta skrifter fritt lånas ut från t.ex. bibliotek. Undantaget från spridningsrätten omfattar inte filmverk. Som filmverk räknas bl.a. kortfilmer, reportage och spelfilmer och detta oavsett om det är fråga om biograffilm eller videoinspelningar.

Bestämmelserna om s.k. närstående rättigheter ger bl.a. dem som medverkar i ett radio- eller TV-program såsom skådespelare, sångare och musiker ett skydd mot att deras framträdanden utan deras samtycke spelas in och att kopior görs av en inspelning.

Upphovsmännens och andra gruppers rättigheter är inte oinskränkta. Både upphovsrättslagen och fotografilagen innehåller undantagsregler som gör det möjligt att för olika närmare angivna ändamål utnyttja skyddade verk och prestationer utan rättighetshavarnas samtycke. En väsentlig sådan regel medger att utan tillstånd från rättighetshavaren enstaka exemplar av skyddade verk och prestationer får framställas för enskilt bruk. Enligt ett av högsta domstolen år 1984 (NJA 1984 s. 304) meddelad dom i ett mål om upphovsrättsintrång är emellertid denna bestämmelse inte tillämplig när Sveriges Radio på beställning av utomstående personer framställer kopior av bevarade programinspelningar. Några av undantagen i upphovsrättslagen har samband med radio- och TV-sändningar och verksamheten vid arkivet för ljud och bild. Ett sådant undantag har tillkommit för att radio- och TV-företag skall kunna spela in program för att sedan sända dem på lämplig tid. Har företaget fått rättighetshavarens tillstånd att sända ett program har företaget enligt 22 § upphovsrättslagen rätt att spela in programmet utan särskilt samtycke, s.k. efemär inspelning. Av 22 a § följer att företaget också får spela in programmet för att säkerställa framtida bevisning om programmets innehåll, s.k. referensupptagningar. Referensupptagningar får endast användas för bevisändamål när det gäller yttrandefrihetsbrott. Rätt att ta del av inspelningarna och att få utskrift av vad som yttrats i programmet har endast justitiekanslern och enskild som anser att yttrandefrihetsbrott begåtts mot honom eller att han lidit skada på grund av sådant brott. Bestämmelser om referensupptagningar finns i radioansvarighetslagen (1966:756) och

förordningen (1967:226) om tillämpningen av radioansvarighetslagen. Referensupptagningar med dokumentariskt värde får vidare bevaras i arkivet för ljud och bild. Arkivet för ljud och bild får göra kopior av offentliggjorda verk för bevarande i arkivet samt för forskningsändamål göra enstaka kopior av sådana verk. Sådana kopior får inte användas för annat ändamål, t.ex. för enskilt studium (22 c §).

I anslutning till det anförda vill utskottet erinra om att det upphovsrättsliga regelsystemet i hög grad är internationellt. Ett flertal internationella konventioner har sålunda tillkommit vilka syftar till att ge upphovsmän m.fl. skydd utanför det egna hemlandets gränser. Upphovsrättslagen liksom motsvarande lagar i Danmark, Finland och Norge bygger i stor utsträckning på dessa konventioner. Av grundläggande betydelse på det rent upphovsrättsliga området är Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk som kom till år 1886 och som sedan dess reviderats åtskilliga gånger samt Världskonventionen om upphovsrätt år 1952. De s.k. närstående rättigheterna regleras i Romkonventionen om skydd för utövande konstnärer, framställare av fonogram samt radioföretag från år 1961. Konventionerna bygger på två huvudprinciper. Den ena är att varje konventionsstat skall ge upphovsmän m.fl. från andra konventionsstater samma skydd som sina egna medborgare. Den andra principen är att en konventionsstat är skyldig att ge de övriga staternas upphovsmän ett visst minimiskydd. Minimiskyddet behöver dock inte upprätthållas i verkets eller prestationens hemland.

Sverige och ett mycket stort antal länder, däribland i stort sett samtliga europeiska stater, är anslutna till Bernkonventionen. Sverige och många andra länder har också tillträtt Världskonventionen och Romkonventionen. Genom tillträdet till konventionerna har Sverige åtagit sig att skydda verk och prestationer från andra länder i enlighet med konventionernas bestämmelser och i gengäld erhåller svenska upphovsmän m.fl. ett skydd i de flesta länderna i världen.

Av intresse i förevarande sammanhang är artiklarna 9 och 11 bis i Bernkonventionen samt artikel 7 i Romkonventionen. Artikel 9 i Bernkonventionen föreskriver att upphovsmän till litterära och konstnärliga verk har uteslutande rätt att mångfaldiga verken på vad sätt och i vilken form det vara må. Konventionsstaterna kan dock i sin lagstiftning tillåta mångfaldigande i vissa särskilda fall förutsatt att mångfaldigandet inte gör intrång i det normala utnyttjandet av verket och inte heller oskäligt inkräktar på upphovsmännens legitima intressen. Enligt artikel 11 bis gäller att i avsaknad av avtal tillstånd till radio- och TV-sändningar av skyddade verk inte innefattar tillstånd att spela in utsändningen. Konventionsstaterna får dock i sin nationella lagstiftning införa regler om efemära upptagningar som görs av radio- eller TV-företaget med dess egna hjälpmedel och för dess egna utsändningar. Det är också tillåtet för staterna att i lagstiftningen ta in bestämmelser om bevarande i offentligt arkiv av inspelningar som äger ovanlig dokumentarisk karaktär. Genom artikel 7 i Romkonventionen garanteras utövande konstnärer ett skydd mot bl.a. att deras framföranden utan samtycke spelas in och att gjorda inspelningar olovligen mångfaldigas. Efemära upptagningar är tillåtna också enligt Romkonventionen men de får inte utan rättighetshavarnas samtycke mångfaldigas för annat ändamål.

Enligt utskottets mening är det önskvärt att det upphovsrättsliga regelsystemet är så utformat att skyddade verk och prestationer kan utnyttjas för olika ändamål som framstår som angelägna med hänsyn till bl.a. samhällets intressen. Samtidigt är det emellertid viktigt att man slår vakt om upphovsmännens och dem närstående gruppers berättigade intressen. Som utskottet flera gånger tidigare i olika sammanhang slagit fast är det nämligen en grundläggande förutsättning för kulturlivet i stort att upphovsmännen tillförsäkras en ensamrätt till sina verk och prestationer. Det är vidare betydelsefullt att Sverige inte åsidosätter sina internationella förpliktelser på upphovsrättens område. De nuvarande bestämmelserna i upphovsrättslagen om kopiering för enskilt bruk samt om utnyttjande av inspelningar av radio- och TV-program bygger på en avvägning mellan de olika intressen som sålunda gör sig gällande på bl.a. radio- och TV-området.

Som framgår av redogörelsen ovan är rätten att kopiera inspelningar, som gjorts av programföretagen i Sveriges Radio-koncernen, utan rättighetshavarnas samtycke begränsad till fall då kopian skall användas för företagets egen verksamhet, för bevisändamål vid ifrågasatt yttrandefrihetsbrott, för verksamheten vid arkivet för ljud och bild samt för forskningsändamål. För övriga fall krävs rättighetshavarnas samtycke. Sådant samtycke kan lämnas i det avtal varigenom sändningsrätten förvärvas eller i varje enskilt fall eller, när det gäller företagets anställda, i anställningsavtalet.

Nuvarande bestämmelser i upphovsrättslagen hindrar således att allmänheten i enlighet med motionärens önskemål ges en mer eller mindre oinskränkt rätt att från programföretagen få ut utskrifter eller andra kopior av skyddade radio- och TV-program. Inte heller har programföretagen möjlighet att med stöd av reglerna om kopiering för enskilt bruk tillhandahålla allmänheten sådana kopior. För att den av motionären önskade ordningen skall kunna genomföras krävs därför ändringar i det upphovsrättsliga regelsystemet. Sett ifrån lagutskottets beredningsområde kan det med fog ifrågasättas huruvida genom en lagändring upphovsmännens ensamrätt bör inskränkas till förmån för intresset av att allmänheten i efterhand skall kunna få kopior av radio- och TV-program. Utskottet vill också understryka att en lagändring som skulle omfatta samtliga skyddade verk och prestationer knappast skulle vara förenlig med konventionsbestämmelserna och därmed strida mot våra internationella förpliktelser. En rätt för allmänheten att få kopior av radio- och TV-program måste därför inskränkas till i allt väsentligt program med svenska upphovsmän och andra medverkande. En sådan särreglering för svenska verk och prestationer har hittills inte tillämpats här i landet och kan vålla svåra gränsdragningsproblem.

Det anförda leder lagutskottet till den uppfattningen att några ändringar i upphovsrättslagen inte bör genomföras i syfte att ge allmänheten en generell och ovillkorlig rätt att få kopior av radio- och TV-program. I den mån det kan anses befogat att allmänhetens tillgång till programföretagens inspelningar underlättas bör spörsmålet enligt lagutskottets mening lösas genom avtal mellan upphovsmännen och företaget. Vad nu sagts utesluter emellertid inte att det beträffande vissa typer av program såsom olika debattprogram i samhällsfrågor kan vara befogat och med hänsyn till våra internationella förpliktelser också möjligt att inskränka upphovsmännens ensamrätt av

hänsyn till allmänhetens intresse. På hemställan av konstitutionsutskottet i betänkandet KU 1982/83:11 har riksdagen också som sin mening givit regeringen till känna att spörsmålet om rätten att få utskrifter av främst radio- och TV-program i samhällsfrågor bör ses över och att därvid de upphovsrättsliga hindren bör behandlas. Enligt vad utskottet inhämtat övervägs sistnämnda fråga för närvarande av upphovsrättsutredningen. I avvaktan på utredningens ställningstagande bör enligt lagutskottets mening riksdagen inte göra något uttalande i saken. Utskottet förordar därför att motionen avstyrks.

Stockholm den 27 oktober 1987

På lagutskottets vägnar

Per-Olof Strindberg

Närvarande: Per-Olof Strindberg (m), Lennart Andersson (s), Owe Andréasson (s), Stig Gustafsson (s), Ulla Orring (fp), Martin Olsson (c), Inga-Britt Johansson (s), Allan Ekström (m), Bengt Kronblad (s), Bengt Harding Olson (fp), Nic Grönvall (m), Gunnar Thollander (s), Marianne Karlsson (c), Berit Löfstedt (s) och Ewa Hedkvist Petersen (s).

Kulturutskottets yttrande 1987/88:1 y

om kabel-TV och om etableringsfrihet på TV-området m.m.

KU 1987/88:21
Bilaga 2

Till konstitutionsutskottet

Konstitutionsutskottet har den 27 maj 1987 beslutat bereda kulturutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1986/87:151 om ändringar i tryckfrihetsförordningen m.m. jämte motioner, nämligen motionerna 1986/87:K121–K127.

Konstitutionsutskottet har den 10 september 1987 berett kulturutskottet tillfälle att yttra sig över följande motioner om olika massmediefrågor m.m., nämligen motionerna 1985/86:K221, K402, K404–K406, K411 yrkande 2, 1986/87:K210 yrkande 1, K403–K405, K407, K409, K411, K412, K415, K417–K420, K421 yrkande 2, K423–K426, K432–K434 och K815.

Med anledning av konstitutionsutskottets beslut yttrar sig kulturutskottet i detta sammanhang över *dels* motioner om radio- och TV-sändningar i kabelnät och om kontroll över medieutvecklingen, *dels* motioner om etableringsfrågor på radio- och TV-området och om reklamfinansierad TV m.m. Utskottet kommer senare att yttra sig över propositionen i vad avser våldsskildringar i filmer, videogram m.m. och motioner som avser lagstiftningen på området.

I ärendet har kulturutskottet inhämtat närmare information om bl.a. utvecklingen på kabel-TV-området av t.f. direktören för kabelnämnden Wolfgang Rüdel.

Utskottet

Vissa bakgrundsuppgifter

I proposition 1986/87:151 föreslås vissa ändringar av grundlagsskyddet för tryckta skrifter på grundval av förslag som lagts fram av yttrandefrihetsutredningen i betänkandet (SOU 1983:70) Värna yttrandefriheten.

I den lagrådsremiss som föregått propositionen förordades en utbyggnad av grundlagsskyddet för radio, TV, film, videogram och vissa andra medier (se prop. främst s. 29–32). Efter lagrådsbehandlingen stod det emellertid klart att en bred enighet om den lösning som valts i remissen inte skulle kunna uppnås i riksdagen (prop. s. 320). Förslaget i denna del lades därför inte fram i propositionen. Sedermera har frågan om ett utbyggt grundlagsskydd för de angivna medierna beretts ytterligare i justitiedepartementet under medverkan av företrädare för de fem riksdagspartierna. Därvid har tre olika

modeller för ett grundlagsskydd för nya medier diskuterats. Det har emellertid visat sig att tillräckligt bred anslutning till någon av de tre lagtekniska modellerna inte kunnat uppnås. Företrädare för justitiedepartementet har förklarat att ställning till de aktuella frågornas fortsatta behandling får tas sedan riksdagen har behandlat propositionen.

Kulturutskottet har informerats om att konstitutionsutskottet avser att bereda propositionsärendet först under våren 1988. Detta innebär mot bakgrund av vad som redovisats ovan att man måste räkna med att frågan om det framtida grundlagsskyddet på bl.a. radio- och TV-området inte kommer att få en slutlig lösning förrän relativt lång tid förflutit.

De frågor som kulturutskottet i det följande yttrar sig över har i lagtekniskt hänseende i vissa fall ett nära samband med frågorna om grundlagsskyddet för de nya medierna. I materiellt hänseende finns det däremot, såvitt utskottet kan bedöma, inte något hinder för riksdagen att redan nu ta ställning. Med hänsyn till vad som redovisats i det föregående kan den eventuella lagstiftning som kan bli följden av riksdagens ställningstagande behöva bli av provisorisk karaktär. I detta sammanhang vill kulturutskottet redan här erinra om att konstitutionsutskottet vid behandlingen av proposition 1984/85:199 om radio- och TV-sändningar i kabelnät gjort uttalanden av innehåll att – i avvaktan på ett mer definitivt ställningstagande till de förslag som lagts fram av yttrandefrihetsutredningen – lagregler rörande denna verksamhet är att se som en tillfällig lösning av det föreliggande behovet att reglera verksamheten (KU 1985/86:7 s. 8–9).

Här finns också skäl att nämna följande. Dagens kommunikationssatelliter ersätts stegvis med medeleffekt- och direktsändande satelliter, vilka båda sänder med större effekt än kommunikationssatelliterna. Radiolagsutredningen har mot bl.a. denna bakgrund i dagarna lagt fram betänkandet (SOU 1987:63) Vidaresändning av satellitprogram i kabelnät. I betänkandet föreslås att alla slag av satellitsändningar som vidaresänds i kabelnät från och med den 1 juli 1988 skall vara tillståndspliktiga enligt lagen om lokala kabelsändningar. Undantagna från denna regel föreslås bli satellitsändningar som kommer från Sveriges Radio eller från något av företagen Danmarks Radio, TV 2 Danmark, Norsk rikskringkasting (Norge), Ríkisútvarpid (Island) och Oy Yleisradio Ab (Finland).

Lokala kabelsändningar. Kontrollen över medieutvecklingen

Kabel-TV-verksamheten regleras i första hand i lagen (1985:677) om lokala kabelsändningar (ändrad senast 1986:1216), som gäller fr.o.m. den 1 januari 1986. Lagen bygger på ett koncessionssystem, där en särskild kabelnämnd är tillståndsgivare. Tillstånd får avse satellitsändningar och egensändningar. Nätinnehavare och lokala kabelsändarföretag kan få tillstånd till satellitsändningar. Däremot kan endast de senare få tillstånd till egensändningar.

Kabelnämnden får i vissa fall återkalla sändningstillstånd eller förbjuda vidaresändning av en programkanal. Bl.a. får fortsatt vidaresändning av en programkanal från satellit förbjudas för en tid av högst ett år om det i programkanalen under en längre tid och i betydande omfattning har förekommit sådan kommersiell reklam som måste anses riktad särskilt till

svenska konsumenter. Ett förbud får dock meddelas endast om det med hänsyn till sändningarnas art och programkanalens karaktär och inriktning bedöms att ett förbud för programkanalerna är godtagbart från yttrandefrihets- och informationssynpunkt.

I lagen (1985:1057) om ansvarighet för lokala kabelsändningar finns ytterligare bestämmelser om inskränkningar i rätten att sända enligt lagen om sådana sändningar. I ansvarighetslagen stadgas att fortsatt vidaresändning får förbjudas om det i programkanalen vid upprepade tillfällen har förekommit program som har innehållit rörliga bilder med skildringar av sexuellt våld eller tvång eller med närgångna eller utdragna skildringar av grovt våld mot människor eller djur samt sändningarna inte har varit försvarliga med hänsyn till syftet och sammanhanget samt omständigheterna i övrigt. Ett förbud kan också meddelas om satellitkanalen har varit ensidigt inriktad på sändningar av pornografiska bilder eller våldsskildringar i bild. Frågan om förbud enligt ansvarighetslagen prövas i domstol under medverkan av jury och på talan av justitiekanslern.

I fem motioner framställs yrkanden som avser dels skärpning av lagen om lokala kabelsändningar, dels avgiftsuttag för vissa kabelsändningar i större utsträckning än för närvarande, dels ock frågan om det demokratiska inflytandet över utbyggnaden av kabel-TV.

Bedömningen av motionerna – och då inte minst motionen om skärpning av lagstiftningen – måste enligt kulturutskottets uppfattning ses mot bakgrunden av att som inledningsvis angetts lagstiftningen är av provisorisk karaktär och att den varit i kraft mindre än två år. Vid bedömningen kan man inte heller bortse från följande. Utvecklingen till starkare satelliter gör att enskild mottagning blir mycket lättare och billigare (se närmare härom i det ovan angivna betänkandet SOU 1987:63). Därmed finns en risk för att en alltför hård reglering av kabelnäten får den effekten att satellitmottagningen alltmer styrs över till de enskilda hushållen eller i vart fall till icke reglerade mindre enheter. I mindre nät finns det inte någon garanti för att det finns en lokal kanal tillgänglig för egensändningar för det lokala kabelsändarföretaget. Utskottet berör i det följande frågan om man genom en internationell överenskommelse kan minska behovet av lagreglering på kabel-TV-området.

I motion 1986/87:K405 (s) uttalar motionärerna sin oro för de negativa effekterna på ungdomen som det nuvarande programutbudet i vissa satellitsändningar i kabel-TV kan ha. Motionärerna framhåller bl.a. att det på bästa sändningstid för barn sänds filmer med våld och pornografi. De hävdar att den svenska lagstiftningen är mer liberal än i vissa andra västländer och att *lagstiftningen måste skärpas*. Flera yrkanden framställs mot den angivna bakgrunden.

Utskottet delar motionärernas uppfattning så till vida att det är angeläget att liksom då det gäller videoutbudet motverka sändningar som kan ha en skadlig inverkan på tittarna. Detta gäller inte minst sådana skildringar som innehåller våldsinslag bestående i sexuella övergrepp och sadism mot barn och vuxna. Utskottet har däremot inte blivit övertygat om att det är motiverat att med anledning av motionsyrkandena förorda ändringar i

kabellagstiftningen. Vid denna bedömning beaktar utskottet vad som inledningsvis anförs samt följande skäl.

Att, som föreslås i motionen (yrkande 1), införa en förhandsgranskning av vilka programkanaler som skulle få vidaresända skulle innebära att ett system godtogs som ligger nära censur.

I motionen förordas också att tillfälligt sändningsstopp skall kunna meddelas för programkanaler som innehållit grovt våld eller pornografi eller inneburit rashets, även om inte sändning med sådant innehåll skett vid upprepade tillfällen (yrkande 2). Utskottet anser att en regel av angivet innehåll skulle stå i mindre god överensstämmelse med vår syn på yttrandefriheten. Ett enda "övertramp" skulle kunna innebära att en programkanal avstängdes trots att kanalen allmänt sett hade ett godtagbart eller t.o.m. kvalitativt högtstående innehåll. Till detta kommer att en övervakning skulle kräva orimligt stora resurser; enligt vad utskottet inhämtat omfattar satellitsändningar redan nu ca 60 000 timmar per år, vilket är ca tio gånger så lång sändningstid som den totala sändningstiden av Sveriges Television. Det bör också påpekas att, enligt vad utskottet också inhämtat, det ännu inte skett någon prövning hos justitiekanslern av frågan om brott mot de aktuella reglerna i lagen om lokala kabelsändningar.

Kabelnämnden bör få bedöma lämpligheten hos ett sändarföretag, menar också motionärerna (yrkande 3). Vilka kriterier som skulle gälla för en sådan prövning anges inte. Utskottet vill peka på att tillstånd såväl till satellitsändningar som till egensändningar får ges endast om sökanden kan förväntas fullgöra de ekonomiska förpliktelser som följer med den avsedda verksamheten. Vidare krävs för satellittillstånd att samråd i god tid skett med dem som berörs av sändningarna.

Utskottet, som i enlighet med det ovan sagda avstyrker de redovisade yrkandena, vill tillägga följande. Den omständigheten att, som tidigare delvis berörts, även icke kabelanslutna hushåll i framtiden betydligt lättare än för närvarande kommer att kunna ta emot satellitsända program innebär att möjligheterna att reglera gränsöverskridande TV-sändningar i betydande utsträckning måste bygga på internationella överenskommelser. Det land från vilket sändningarna sker måste åta sig ansvaret för att reglerna följs. En överenskommelse av angivet slag kan således få betydelse för programinnehållet oavsett om programmen i mottagarlandet tas ned för vidaresändning i kabelnät eller om det tas emot direkt av hushållen. På initiativ av bl.a. Sverige pågår inom Europarådet arbetet på en europeisk massmediekonvention i vilken gemensamma regler för gränsöverskridande TV-sändningar skall fastställas. I uppgiften ingår att undersöka behovet av programregler, t.ex. med avseende på våldsinslag, regler för program riktade mot barn och ungdom samt att pröva möjligheten att förbjuda sådan satellitreklam som direkt riktar sig mot hushållen i ett särskilt land.

För lokala kabelsändningar gäller inte bestämmelserna i radiolagen om opartiskhet och saklighet. I motion 1986/87:K405 yrkas också att riksdagen skall begära en omedelbar översyn av frågan om huruvida man i lokala program – egensändningar – skall få sända propaganda eller bör eftersträva opartiskhet.

Utskottet vill erinra om att propaganda så till vida är förbjuden att

kommersiell reklam inte får förekomma i egensändningar. Att därutöver ställa upp ett opartiskhetskrav av samma innehåll som det som gäller i Sveriges Radios sändningar skulle enligt utskottets mening föra för långt, eftersom ett sådant krav i viss mån direkt skulle motverka syftet med de sändningar som exempelvis en ideell förening gör. Utskottet vill i sammanhanget peka på att föreskriften att de lokala kabelsändarföretagen skall innehålla företrädare för olika intressen och meningsriktningar syftar till att säkerställa mångfalden i det samlade utbudet. Utskottet, som också vill erinra om att inte heller för närradiosändningar kravet i radiolagen på opartiskhet och saklighet gäller, anser att motionsyrkandet bör avstyrkas (yrkande 4).

Utskottet tar härefter upp till behandling två motioner som avser *avgifter för satellitsändningar*. I motion 1986/87:K415 (s) begärs snabbutredning om avgiftsuttag – lika för landets samtliga nätägare – från de programbolag som sänder satellitprogram vilka vidaresänds via kabel. Intäkterna från avgiftsuttaget skulle användas för att motverka negativa effekter av medieutvecklingen genom stöd till bl.a. lokal medieproduktion. Ett yrkande i motion 1986/87:K419 (vpk) har ett likartat innehåll (yrkande 3). I denna motion anges att en nätavgift skall tas ut av reklamfinansierade satellit-TV-bolag.

För närvarande utgår en avgift för nätinnehavaren med 10 kr. i halvåret för varje bostad som nås av satellitsändningar. Avgiftsmedlen täcker kabelnämndens förvaltningskostnader samt kostnaden för visst stöd till lokal programverksamhet. Möjligheterna att ge stöd till sådan produktion är således beroende av kabelavgiftens storlek. Frågor härom får prövas i budgetsammanhang.

Utskottet vill här också nämna att kabelnämnden lagt fram ett förslag om avgift för visning av spelfilmer i kabelnät. Ärendet bereds inom utbildningsdepartementet. Det finns också skäl nämna att reklamskatteutredningen har i uppdrag att behandla frågan om reklamskatt för bl.a. satellitförmedlad TV-reklam (dir. 1986:11).

Med hänvisning till det anförda – och då utskottet förutsätter att man inom nämnda departement följer utvecklingen utomlands då det gäller avgiftsuttag – anser utskottet att motionsyrkandena bör avstyrkas.

I detta avsnitt behandlar utskottet slutligen två motionsyrkanden som – med den terminologi som används i motionerna – sammanfattningsvis kan sägas avse frågor om det *demokratiska inflytandet över kabel-TV-utbyggnaden*. I motion 1986/87:K420 (s) framhålls att sociala och regionalpolitiska hänsyn bör vara vägledande för all vidare utbyggnad av kabelnät, att kommunernas ställning måste stärkas i förhållande till nätägare och andra intressenter samt att brukarna bör få ett vidgat inflytande även då det gäller valet av programkanaler för de enskilda kabelnäten. I motion 1986/87:K419 (vpk) anförs likartade synpunkter (yrkande 2). Det förordas i denna motion att ett särskilt medieråd inrättas med bl.a. uppgiften att ta fram beslutsunderlag om den pågående medieutvecklingen och att ge riktlinjer och rekommendationer till bl.a. televerket inför fortsatta satsningar på området.

På hemställan av trafikutskottet avslog riksdagen förra året en motion av i huvudsak samma innehåll som motion K419 i här aktuell del. Trafikutskottet (TU 1985/86:16 s. 14–15) framhöll att de kultur-, medie- och telepolitiska

aspekter på kabel-TV som motionärerna aktualiserat behandlats mycket utförligt under tillkomsten av lagstiftningen om lokala kabelsändningar. Med hänsyn härtill och till att lagstiftningen inte varit i kraft längre än sedan den 1 januari 1986 och till att kabel-TV är en ny verksamhet vars utveckling är svår att förutse, syntes enligt trafikutskottet någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionen inte böra komma i fråga. Utskottet förutsatte dock att regeringen följer utvecklingen på området och återkommer till riksdagen, om så blir erforderligt.

Regeringen har därefter, nämligen i den under våren 1987 behandlade forskningspropositionen 1986/87:80 (bil. 6 s. 157–160), hemställt att riksdagen skall godkänna vad som förordats om en särskild forskningsresurs med massmediepolitisk inriktning. På hemställan av kulturutskottet har riksdagen bifallit förslagen (KrU 1986/87:16). Kulturministern anser att det finns behov av att systematiskt samla in och ställa samman uppgifter om den aktuella utvecklingen inom ljud- och bildområdet. En sådan verksamhet bör kunna utgöra en basresurs för den forskning som pågår inom massmedieområdet och fungera som en källa för fortlöpande information för dem som har behov av att följa med i händelseförloppet. En särskild utredning kommer att få i uppdrag att förbereda inrättandet av denna forskningsresurs. I propositionen preciseras närmare inriktningen av utredningsarbetet.

Utskottet vill här också hänvisa till att bostadsutskottet under våren mycket ingående behandlat frågan om hyresgästers rätt att slippa anslutning till kabel-TV-nät (BoU 1986/87:14). Kulturutskottet vill då det gäller brukarinflytandet på programsidan peka på att det i många tillståndsområden bildas programkommittéer som förhandlar med nätinnehavare om val av programkanaler för resp. nät. Utskottet anser att en sådan ordning ger goda möjligheter att öka brukarinflytandet. Systemet ansluter väl till det krav på samråd som lagen om lokala kabelsändningar ställer upp för att tillstånd till satellitsändningar skall få ges.

Då det gäller möjligheter för kommunerna att påverka televerkets kabel-TV-utbyggnad vill utskottet nämna att Svenska kommunförbundet hos regeringen hemställt om sådan ändring av teleförordningen (1985:765) att det oomtvistligt framgår att televerkets ledningar för TV-kabel inte ingår i det allmänna telenätet. Frågan om kommunernas inflytande över kabel-TV-utbyggnaden har på detta sätt aktualiserats hos regeringen. I en annan skrivelse, ställd till utbildningsdepartementet, har Kommunförbundet tagit upp frågan om etersänd lokal-TV. I en till denna skrivelse fogad PM diskuteras också kommunernas intresse för den lokala medieutvecklingen. Därvid tas också upp frågor om kabel-TV.

Utskottet – som i nästa avsnitt behandlar motionsyrkanden om etersänd lokal-TV – anser mot bakgrund av den lämnade redovisningen och med beaktande av kabel-TV-lagstiftningens provisoriska karaktär att det inte är erforderligt med någon riksdagens åtgärd med anledning av motionsyrkandena.

Etableringsfrågor på radio- och TV-området. Reklamfrågor rörande TV m.m.

Frågan om fri etableringsrätt på radio- och TV-området har ofta diskuterats under senare år. Därvid har bl.a. krav framförts på en från Sveriges Radio fristående tredje TV-kanal som skulle vara reklamfinansierad. Även krav på reklamfinansiering inom ramen för Sveriges Radios verksamhet har framförts.

Bland motioner över vilka kulturutskottet beretts tillfälle yttra sig ingår motioner innehållande yrkanden inom i huvudsak den ram som ovan redovisats. Beträffande det närmare innehållet i yrkandena hänvisar utskottet till motionerna 1986/87:K407 (c) såvitt avser en rikskanal, 1986/87:K417 (c) yrkande 1, 1986/87:K432 (m), 1986/87:K433 (m) och 1986/87:K815 (fp) yrkande 1.

Riksdagen behandlade våren 1986 i samband med ställningstaganden till Sveriges Radios verksamhet för innevarande avtalsperiod frågor av angivet slag. Därvid hänvisades bl.a. till uttalanden i propositionen i ämnet av innehåll att den nya mediesituationen inte innebär att public service-idén och det allmänna ansvar som följer med denna har spelat ut sin roll, att det råder en bred enighet om att det även i framtiden skall finnas en stark public service-organisation och att det i den nya mediesituationen behövs en garant för en programverksamhet som står i allmänhetens tjänst. I sitt av riksdagen godkända betänkande i ämnet (KrU 1985/86:21 s. 15) hänvisade kulturutskottet till yttrande av konstitutionsutskottet, vari framhölls att förslag beträffande yttrandefrihetsfrågorna var att vänta och att vid tidpunkten för konstitutionsutskottets bedömning TV-reklameffektutredningens betänkande väntades inom kort. De då aktuella motionerna avstyrktes under hänvisning till de synpunkter som redovisats av konstitutionsutskottet.

Kulturutskottet vill med anledning av de nu aktuella motionsyrkandena anföra följande. Av den i ett inledande avsnitt lämnade redovisningen framgår att förutsättning för riksdagen att pröva frågan om en grundlagsreglering beträffande etableringsrätten på radio- och TV-området för närvarande inte föreligger. I detta sammanhang kan utskottet dock konstatera att en oinskränkt etableringsfrihet för etersändningar inte är möjlig på grund av att utrymmet i etern är begränsat. Vad som finns anledning att ta ställning till i detta ärende är enligt kulturutskottets uppfattning i första hand frågan om huruvida en rikstäckande TV-kanal utanför Sveriges Radio skall få upprättas. En förutsättning för att det skall bli möjligt att driva en sådan kanal torde vara att reklamfinansiering av kanalen tillåts.

Utskottet som beaktat resultatet av reklameffektutredningens arbete (Ds U 1986:2) – i förening med innehållet i remissyttrandena däröver (Ds U 1987:3) – har kommit till slutsatsen att det inte har visats att effekterna av en reklamfinansierad svensk TV skulle bli så positiva att det finns skäl tillåta TV-reklam. Härvid har utskottet också beaktat att den internationella utvecklingen visar att det uppenbarligen finns ett vikande ekonomiskt underlag för reklam-TV och att denna finansieringsform därför ger dåliga planeringsförutsättningar, samtidigt som den motverkar möjligheterna för programbolag att vara oberoende gentemot finansiärerna. Utskottet anser

således att det inte är motiverat att föreslå att inhemsk TV-reklam skall vara tillåten. Detta ställningstagande leder också till slutsatsen att det inte finns förutsättningar för att med den resursknapphet som råder i fråga om TV-frekvenser tillåta en tredje etersänd TV-kanal.

Utskottet vill, då det gäller reklam i TV, framhålla att det inte finns skäl att ha ett annat synsätt på reklam i TV inom ramen för Sveriges Radios sändningar än i en fristående tredje kanal. Utskottet anser att, om reklamfinansiering av Sveriges Radios sändningar tillåts, detta skulle vara ägnat att försämra möjligheterna för Sveriges Radio att driva en programverksamhet som står i allmänhetens tjänst.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna 1986/87:K407 i här aktuell del, 1986/87:K417 yrkande 1, 1986/87:K432, 1986/87:K433 och 1986/87:K815 yrkande 1.

I flera motioner framförs önskemål som avser etersänd lokal-TV.

Utskottet har inhämtat att man inom regeringskansliet för närvarande studerar olika frågor på området. Med hänsyn härtill anser utskottet att motion 1986/87:K407 (c) i här aktuell del, motion 1986/87:K417 (c) yrkande 2, motion 1986/87:K815 (fp) yrkande 2, motion 1986/87:K418 (m) och motion 1986/87:K419 (vpk) yrkande 1 inte påkallar någon riksdagens åtgärd. Beträffande ett önskemål om reklamfinansiering som framställs i motion 1986/87:K418 hänvisar utskottet till föregående avsnitt.

Stockholm den 10 november 1987

På kulturutskottets vägnar

Ing-Marie Hansson

Närvarande: Ing-Marie Hansson (s), Catarina Rönnung (s), Jan-Erik Wikström (fp), Karl Boo (c), Lars Ahlmark (m), Anders Nilsson (s), Sylvia Pettersson (s), Margareta Mörck (fp), Gunnel Liljegren (m), Kerstin Göthberg (c), Alexander Chrisopoulos (vpk), Mats O Karlsson (s), Maud Björnemalm (s), Håkan Stjernlöf (m) och Björn Ericson (s).

Avvikande meningar

1. Etableringsfrågor på radio- och TV-området och reklamfrågor rörande TV

Jan-Erik Wikström (fp), Lars Ahlmark (m), Margareta Mörck (fp), Gunnel Liljegren (m) och Håkan Stjernlöf (m) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 7 börjar med "Riksdagen behandlade" och på s. 8 slutar med "yrkande 1" bort ha följande lydelse:

Utvecklingen på TV-området är så snabb att det enligt utskottets mening krävs snara riksdagsbeslut för att hålla takten med denna utveckling. Regeringen har inte angett några riktlinjer på området, och därmed kommer viktiga beslut att skjutas på framtiden. Det gäller t.ex. den svenska televisionens förmåga att konkurrera med utländska satellitprogram och tillkomsten av en från Sveriges Radio fristående TV-kanal.

En sådan fristående TV-kanal – TV 3 – bör inrättas. Den bör finansieras med reklamintäkter.

Utländska satellitsändningar når redan Sverige och kommer snart att göra det i väsentligt större utsträckning. Dessa sändningar finansieras så gott som undantagslöst med reklam. Svenska företag bör inte hänvisas till utländska kanaler för att få annonsera sina produkter i TV på den svenska hemmamarknaden.

TV-reklam förekommer nu i så gott som alla europeiska stater. Erfarenheterna från jämförbara länder tyder på att farhågorna för negativa effekter av TV-reklam varit överdrivna. Det tycks snarare vara direktreklamen än dagspressens annonser som påverkas.

Reklamfinansiering av en kanal inom Sveriges Radio vidgar inte yttrandefriheten utan cementerar snarare monopolet.

Ett företag som svarar för en ny TV-kanal bör ha från staten fristående ägare. Ingen delägare får ha ett dominerande inflytande.

Frekvenser för radio- och TV-sändningar är en allmän nyttighet. De bör därför användas på ett sådant sätt att de i möjligaste mån kommer hela folket till godo. Liksom Sveriges Radio bör därför ett fristående TV-bolag sluta avtal med staten om vissa villkor för verksamheten. Regler som bör gälla för TV 3 – liksom för Sveriges Radio – bör innehålla bl.a. krav på opartiskhet och saklighet, garantier för vidsträckt yttrande- och informationsfrihet samt skyldighet att tillämpa principerna om allas lika värde och den enskildes frihet och värdighet. Frågan om huruvida reglerna överträtts bör prövas av radionämnden. Självfallet kan däremot inte reklamförbudet gälla TV 3.

Den tid som står till buds för reklam bör begränsas. För att förhindra att reklamköpare påverkar programmens utformning bör annonstiden säljas av ett från programbolaget fristående företag som köper tillgänglig annonstid av programföretaget och sedan säljer den till hugade annonsörer. Reklaminslag får sändas bara mellan program och under ett maximalt antal minuter per timme.

Det nya företaget bör ges stor självständighet. Det ligger emellertid i dess eget intresse att se till att TV 3 har ett brett programutbud som riktar sig till många olika intressegrupper.

Vad utskottet sålunda anfört med anledning av motionerna 1986/87:K407 i här aktuell del, motion 1986/87:K432, motion 1986/87:K433 och motion 1986/87:K815 yrkande 1 bör enligt utskottets mening riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Det ovan sagda innebär att motion 1986/87:K417 yrkande 1 om reklam i en kanal inom Sveriges Radio avstyrks.

2. Reklam i TV inom ramen för Sveriges Radios sändningar

Karl Boo och Kerstin Göthberg (båda c) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 7 börjar med "Utskottet som" och på s. 8 slutar med "yrkande 1" bort ha följande lydelse:

Vad som anförts i det föregående innebär bl.a. att Sveriges Radio skall vara det företag som svarar för en programverksamhet i allmänhetens tjänst. Denna publicservice-organisation måste ha goda resurser för att den skall kunna hävda sig i den alltmer hårdnande konkurrensen på TV-området, som

är en följd av utbyggnaden av satellitsändningarna. De ökade resurser som televisionen kan tillföras på detta sätt bör i första hand användas till insatser för att värna om det svenska kulturlivet, något som kan ske bl.a. genom att den svenska produktionen ökas. De resurser som kan tillföras TV i vårt land genom att, som utskottet förordar, reklam tillåts måste därför enligt utskottets mening användas för att förstärka radiofonden så att därifrån resurser kan överföras till Sveriges Radio för TV-verksamheten. I sammanhanget måste slås fast dels att endast den ena av de båda TV-kanalerna skall få användas för reklam, dels att reklamintäkter endast kan bli av kompletterande karaktär; licensfinansiering av den svenska televisionen måste ske även i fortsättningen.

Utskottet anser att riksdagen med bifall till motion 1986/87:K417 yrkande 1 som sin mening bör ge regeringen till känna vad utskottet anfört. Motion 1986/87:K407 i här aktuell del, motion 1986/87:K432, motion 1986/87:K433 och motion 1986/87:K815 yrkande 1 bör avstyrkas i den mån de inte tillgodoses genom utskottets ställningstagande till frågorna om reklam inom Sveriges Radio.

3. Etersänd lokal-TV

Karl Boo och Kerstin Göthberg (båda c) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar med "I flera" och slutar med "föregående avsnitt" bort ha följande lydelse:

I motion 1986/87:K417 (c) – vari hänvisas till motiveringen i motion 1986/87:Kr236 (c) – framställs ett yrkande som syftar till att fristående lokala och regionala TV-stationer skall kunna etableras på de frekvenser som tilldelats Sverige genom internationella överenskommelser (yrkande 2). Likartade yrkanden framställs i motion 1986/87:K815 (fp) yrkande 2, motion 1986/87:K418 (m) och motion 1986/87:K419 (vpk) yrkande 1.

Utskottet vill framhålla att etersänd lokal-TV skulle ha en mycket väsentlig fördel framför kabel-TV, då det gäller att nå ut med lokalt producerade program, exempelvis av folkrörelserna. Lokal TV når nämligen alla hushåll och därtill utan att dessa behöver skaffa sig ny teknik. Det är därför angeläget att regeringen lägger fram förslag till en fristående TV-verksamhet enligt de grunder som anges i motion 1986/87:Kr236, till vilken motion 1986/87:K417 hänvisar. Vad utskottet sålunda anfört bör enligt utskottets mening riksdagen som sin mening ge regeringen till känna med anledning av de ovan redovisade motionerna.

Särskilda yttranden

1. Förhandsgranskning av videofilmer för enskilt bruk

Karl Boo och Kerstin Göthberg (båda c) anför:

Utskottet har, som framgår av inledningen (s. 1), beslutat att först senare yttra sig över propositionen i vad avser våldsskildringar i filmer, videogram m.m. och motioner som avser lagstiftningen på området.

Genom detta beslut har vi blivit förhindrade att i detta sammanhang framställa våra yrkanden på området.

Vi anser att det inte längre kan accepteras att den ohämmade spekulationen i våld får fortgå medan riksdag och regering väntar på resultatet av pågående utredning. Det finns enligt vår mening fullt fog för att så snart som möjligt införa en förhandsgranskning av alla videofilmer som säljs eller hyrs ut. Vi vill således att det nuvarande kravet på förhandsgranskning av videofilmer inte skall begränsas till att avse sådana filmer som skall visas offentligt. Krav på en sådan vidgad förhandsgranskning som vi förordar har framförts främst av företrädare för centerpartiet, men även företrädare för andra partier har gett stöd åt tanken. Vi vill i sammanhanget framhålla att det som vi ser saken inte kan resas några som helst invändningar från yttrandefrihetssynpunkt då det gäller videofilmer av det slag som det här är frågan om. Vi bedömer därför risken för misssbruk av bestämmelser om förhandsgranskning som obefintlig.

I den situation som uppkommit kan vi inte annat än beklaga att vi inte fått tillfälle att nu ställa krav på att riksdagen begär förslag om obligatorisk förhandsgranskning av alla videogram.

2. Nätavgift från reklamfinansierade satellit-TV-bolag

Alexander Chrisopoulos (vpk) anför:

Jag har ansett mig kunna ansluta mig till de synpunkter som redovisas i yttrandet men vill framhålla att den internationella utvecklingen mycket snabbt kan motivera att nätavgift tas ut av reklamfinansierade satellit-TV-bolag.

3. Det demokratiska inflytandet över kabel-TV-utbyggnaden

Jan-Erik Wikström (fp), Lars Ahlmark (m), Margareta Mörck (fp), Gunnel Liljegren (m) och Håkan Stjernlöf (m) anför:

Vi vill erinra om att företrädarna för moderata samlingspartiet och folkpartiet i kulturutskottet vid behandlingen våren 1987 av förslaget i forskningspropositionen om en särskild forskningsresurs med massmediepolitisk inriktning motsatte oss förslaget (reservation till KrU 1986/87:16).

4. Det demokratiska inflytandet över kabel-TV-utbyggnaden

Alexander Chrisopoulos (vpk) anför:

Med hänsyn främst till att – som framgår av utskottets yttrande (s. 6) – frågan om kommunernas inflytande över kabel-TV-utbyggnaden aktualiserats hos regeringen har jag ansett mig kunna ansluta mig till utskottets ställningstagande då det gäller frågan om upprättandet av ett medieråd.

gotab Stockholm 1987 14047